

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

פועל שהסכים שבעה"ב יקבע את שכרו
וטוען שבלבו לא הסכים

תיק ממונות מס' 1571-שע

(מהד' כב תמוז)

נושא הדין

א' שכר את ב' לעשות לו שיפוצים בביתו לפי חוזה ומחיר שקבעו ביניהם, ועפ"י מיפרט שהכין מפקח עבודה שנשכר ע"י א' לכך. ב' תובע 80.000 ש"ח שא' חייב לו עבור עבודות שלא היו כלולים בתמחיר המפורט שעל פיו נעשה החשבון הכולל, וא' טוען שלא חייב לב' כלום. בחוזה יש סעיף האומר שאם יהיה ויכוח ביניהם יגשו לבוררות אצל זבל"א.

טענות ומענות הצדדים: א' טוען שחוזה העבודה והמחיר הכולל שחתם עליו לא נכנס לפירוט, והיה מוסכם ביניהם - אחרי שב' ביקר בבית וא' הראה לו את תכניתיו באופן כללי - שב' יבצע את השיפוצים הנצרכים במקום במחיר כולל שקבעו. א' מוסיף שאיתו לא עניין התמחיר המפורט של הקבלן אלא רק המחיר הסופי והכולל. תוך כדי עבודה התברר שיש להוסיף דברים נוספים שהמפקח השמיט במיפרט שלו, וע"ז דרש ב' תוספת מחיר, והיה ביניהם ויכוח על כך, ואז הודיע לו א' על הפסקת העבודה ועל נכונותו לשלם לו עבור כל העבודה שביצע עד לאותו יום, אלא שב' לא רצה להפסיק את העבודה, משום שהיה מעונין להכנס לשוק העבודות באותה עיר, ולהוכיח את יכולתו. ולאחר כמה שבועות הסכים א' שב' יסיים את העבודות, בתנאי שאת המחיר עבור התוספות שלא היה במיפרט שהכין המפקח, יקבע א'. ב' הסכים לכך. לדעתו של א' לא מגיע לב' שכר עבודה עבור אותן תוספות רק מחיר הקרן, ולפי חשבונו אינו חייב לו כלום משום שחלק מהעבודות שהתחייב עליהן לא ביצע כמו סורגים לכל הדירה, ואת היתרה הוא מקזז בעבודות שהיו במיפרט וב' לא ביצע. עד כאן גירסתו של א'.

ב' גורס שהחתימה על החוזה והמחיר הכולל התייחסו לפי הרשימה המפורטת עם התמחיר לכל פרט ופרט, שהכין ב' לפני החתימה, וכל מה שלא תומחר באותה רשימה לא נכלל במחיר הכולל, ועיב מגיע לו שכר עבור כל אותן עבודות שלא תומחרו בתחילה. יש לו לכך כמה דיוקים בלשון ההסכם, וכן מהמחיר הכולל שנקב בו בתחילה שהוא חישוב כל המחירים המפורטים ברשימה הנ"ל. עוד הוא מספר שבעה"ב אמר לו לפני העבודה שהכל ברשיון, אך

התברר אח"כ שזה לא נכון, והיתה הפסקת עבודה במשך שלושה שבועות עד שנפתרה בעיית הרישוי. עוד הוא טוען שמה שהסכים שא' יקבע את התשלום המגיע לו עבור התוספות, היה מתוך לחץ כדי לחזור ולהתפרנס, אבל בלבו לא היה מוכן לוותר על שכר העבודה שלו, והתנאי שכתבו בחוזה שאם יהיה יבשה יגשו לבוררות, נשאר בתוקפו גם על שאלת המחיר. כמו כן חלוקים הצדדים על כמה פרטים ברשימה שהכין ב' עם התמחיר, האם גם האביזרים עצמם כלולים בתמחיר, או שרק העבודה כלולה בו והאביזרים צריך בעה"ב להביא. טוען א' שאמנם כתוב "התקנת ברז" אך הכוונה היא גם לברז עצמו, שהרי מפורט בו סוג הברז, ולשם מה נכתב הסוג אם זה ענין של בעה"ב? ב' משיב שבכוונה נכתב "התקנת ברז" משום שהמחיר הוא רק על ההתקנה, "והדמים מודיעים".

פסק דין ביניים

בית הדין מינה בודק - ע"ח שני הצדדים - לבדוק את הטענות והמענות ולהגיש חוו"ד לבית הדין.

(-) אברהם דוב ליון, אב"ד | (-) מרדכי אייכלר | (-) דוד יהושע קניג

השאלות לדיון

- א. בעה"ב שהודיע לפועל בעל פה בתוך זמן שכירתו על הפסקת השכירות, ואח"כ חזר והמשיך את השכירות, האם זו שכירות חדשה.
- ב. מחילה באונס.
- ג. מחל בינו לבין חבריו בלי עדים, האם נאמן לומר משטה הייתי, במיגו שהיה כופר במחילה.
- ד. מחילה מדבר שלא בא לעולם.
- ה. מחילת פועל על שכרו בטרם סיים את העבודה.
- ו. האם מחיר כולל שקובע קבלן שיפוצים, בנוי על התמחיר המפורט, או שאינו בנוי עליו.
- ז. אם כתוב בחוזה העבודה "התקנת ברז", האם הכוונה גם לברז עצמו.

תשובה

א. כתב הרמ"א בשו"ע סוף סי' סג: מיהו בשאר פועל אם א"ל בפני שנים כך מעמדי פטור בלא מחילה. וכתב הש"ך ס"ק מה דפני שנים לאו דוקא, וה"ה אם א"ל כך זינו לבנינו ומודה בכך הוי מחילה דלא איצרי סהדי אלא לשיקרא.

ולפי"ז בנידון דידן שצ"ג גרם את הפסקת העבודה לשלושה שבועות לא משום שבעה"צ פיטרו מהעבודה אלא בגלל עיכוב ברישוי, וכיון שאין ע"ז עדים, אין לראותו כמפוטר, אלא כשבו"ת הרדב"ז ח"א סי' פח כתב שאפילו נשבע לשכור אותו עד סוף הזמן וגם כתב לו שטר, יכול לסלקו בתוך הזן בדבור לבד, דכיון דא"ל זיל הוי כאילו נשלם הזמן, אלא שמהר"ם בר"צ פסק שלא נמחל השעבוד באמירה זו, ומסיק הרדב"ז דהוי ספיקא דרינא.

אמנם נראה דכיון שאחרי שלושה שבועות חזרו לעבודה עפ"י החוזה הראשון, חוץ מהתנאי של הסכס זבלי"ח על גודל התשלום, יש להחשיב את המשך העבודה כביטול הפיטורין שהיו וכהמשך לשכירות הראשונה.

ב. כתב הרמב"ם מכירה פ"י ה"א וא"ל: מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח וכו' ממכרו ממכר וכו' שמפני אונס גמר ומקנה וכו' לפיכך אם מכר מודעה קודם שימכור ואמר לשני העדים דעו זהו שאני מוכר חפץ לפלוני או שדה פלוני לפלוני מפני שאני אנוס, הרי הממכר בטל וכו', ולריכין העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי, לא שיסמכו על פיו וכו'. בד"ח במוכר או בעושה פשרה, אבל במתנה או במחילה אם מכר מודעה קודם מתנה אע"פ שאינו אנוס הרי המתנה בטילה, שאין הולכין במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנה והמחילה מתנה היא. וכן פסק בשו"ע סי' רה סעי' ג.

ובשו"ת הרא"ש כלל עב סי' ה נאלץ בראובן שטען על שמעון שהפקיד בידו מאה ליטרין הייליש והשיב שמעון לא הייתי חייב כך כי אם שמונים ליטרין ונתתי כך משכנות עבור סי' ליטרין ובני נתערב עבור י"ד ליטרין ופטרתי מכל תביעות שהיו לך עלי ומחלת במחילה גמורה ובקנין גמור, והוליא כתב תתוס בעדים כדבריו, וטען ראובן אנוס הייתי ובע"פ הולכתי למחול כי יראתי פן אפסיד כל הממון כי אמרת לי אם לא תרצה למחול ולהרחיב לי הזמן ולכתוב שטר עליך שאהיה פטור מכל מיני תביעות לא אתן לך אפילו פרוטה כי איני חייב לך, וזה הדבר גיליתי לעדים והשיאוני עלה שאקח ממנו מה שאוכל בזה הפנים והשאר אגבה בצי"ד וכן עשיתי וכו', האם אונס של הפסד ממון נחשב לאונס המבטל את המקח כעבודת דפרדיסא בב"ב מ, ז, וא"כ האם נאמנים עדי המודעה כמר בר רב אשי בכתובות יט ז לפי שמודעה ניתנה ליכתב כדי להזיל האנוס מאנסו, או שהלכה כרב נחמן שאינם נאמנים להרע השטר.

והשיב הרא"ש שאין זו מודעה, והמחילה מחילה, לפי שהעדים לא הכירו בנאנסו, שהרי י"ל שהאמת

כדברי שמעון שלא היה חייב לראובן אלא שמונים ליטרין, וה"י דומה לשאר מחילות אחדים תובע לחצירו הרבה והלה כופר ומפשרים ציניהם ונתן לו מקלף ומוחל לו השאר, אטו אם זה מסר מודעה היתה המחילה בטלה? אלא ודאי לאו אונס הוא. ע"כ. ועיי' שו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' טיט, ולחס רב סי' מז.

אמנם כשצדור לכל שמחל מחמת אונס ממון, שאם לא היה מוחל על מקלף לא היה מקבל כלום, המחילה צטילה אפילו לא מסר מודעה בפני עדים, עיי' צ"ב מ צ וברש"ם ובר"י מיג"ש אס, ועיי' פס"ד ירושלים כרך ז עמ' קלג.

ובנידון דידן צ"י הסכים לדרישת א' לסיים את העבודה לפי מחיר שיקבע א', וטוען א' שבהסכמה זו היתה מחילה על שכר העבודה אם כך יקבע א', וצ"י טוען שצלבנו לא הסכים למחול וההסכמה היתה באונס כדי לא להפסיד את העבודה, לכאורה זה אונס צדור שהמחילה צטילה אפילו לא מסר מודעה בפני עדים, אלא שמנגד טוען א' שהיה כדאי לצי' לסיים את העבודה גם בהפסד שכר, כדי שיוכל להראות את העבודה שלו בעיר החדשה ולקבל הזמנות מאנשי העיר, ורווח זה של פרסום שווה כנגד הפסד שכר חד פעמי, וא"כ אין זה אונס צדור המצטל את המחילה. ונראה שיש לפשר ציניהם בסכום מסויים.

ג. בשו"ע סי' פא סעי' כט כתב שדין מחילה כדין הודאה לענין טענת השטאה, שכאם שאם הודה בפני עדים אינו יכול לומר משטה הייתי צד, אפילו לא אמר אתם עדי, כך במחילה. וחקר הסבא מקלס ז"ל במכתב להגרי"י בלור ז"ל, הובא צ"תנוצות שדי"י ח"צ עמ' של, אם מחל לו ציטו לצין עלמו, שהמחילה מועילה גם בלי קנין, ואח"כ אומר שהשטה בן, אם הוא נאמן לומר משטה הייתי צמיגו שהיה כופר ואומר שלא מחל כלל, ואע"פ שבהודאה אינו נאמן אפילו צמיגו, כגון אם הודה עתה שהודה בתחילה בפני עדים ואמר אתם עדי, שאינו נאמן לומר משטה הייתי צמיגו, אע"פ שאין לו עדים עיי' (וכ"כ צמרדכי סנהדרין סי' תשה ושו"ע סי' פא סעי' צ וטי"ז אס), יש לחלק בין הודאה למחילה, שצמחילה כן יהיה נאמן לומר משטה הייתי צמיגו, ועיי' בהגהת כ"ג הגר"א"ר שחלוי בטעמים של השו"ע שהציאו הנו"כ אס מדוע אינו יכול לטעון השטאה אחר הודאה, שיש שכתבו כיון שכבר זכה בהם המחוייב, ויש שכתבו כיון שהשטאה נאמרה בכתב ולא במוצע. עיי"ש.

ולגד שצמחילה נאמן לומר משטה, הי"ה בנידון דידן נאמן צי' לומר שהסכמתו שהיתה ציטו לצין א' בלי עדים היתה מן הפה ולחון כדי לקבל את סיוס העבודה. אך הסבא מקלס לא הכריע בזה.

ד. כתב בשו"ת הר"ן סי' כג וסי' נ שכאם שאין אדם מקנה דשלב"ל כך אינו יכול למחול דשלב"ל, ואם ידע ראובן ששמעון רוצה לתת לו מתנה ואמר הנני מוחל לשמעון כל מה שיתן לי ואח"כ נתן לו שמעון מתנה צקנין אין מחילתו מחילה מכויין שעדיין לא נתחייב לו דבר צשעת המחילה שחול עליו המחילה, ואח"כ כשהתחיל החיוב אין המחילה הקודמת מפקיעתו. ע"כ. וכן פסק הרמ"א בשו"ע סי' רט סוף סעי' ד. והקשה ציטו ס"ק כא מדברי הרמ"א אס סעי' ח אע"פ שאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ יכול לסלק עלמו מדשלב"ל, ומקורו צשמ"ק כתובות פג א צאס הרמב"ן והרשב"א והר"ן ומרדכי סי' ריב צאס מהר"ם,

והקשה הט"ז מדוע אי"כ לא מועילה מחילה | צדשלב"ל. ותירץ שאין סילוק מועיל אלא צמי שיס לו כבר שעבוד על נכסי חצירו ואז יכול להסתלק מהשעבוד אף מנכסים שעדיין לא קנה, אבל אם לא נתחייב לו עדיין אין המחילה מועילה. ועיי קאזה"ח סו"ס רט בדעת הסמ"ע.

וא"כ צנידון דידן שהמחילה היתה על שכר עבודה שטרם נעשה, הרי זו לכאורה כמחילה צדשלב"ל, שאינה מועילה.

ה. אלא שכבר כתב צחידישי הרמצי"ן צ"ב עו ב צסוגיא דהאוכר את האומנין, דכיון שהתחילו צמלאכה נתחייב מעכשיו ליתן להם שכרן משלם כמו שקבל עליו, שכסם שאר דברים נקנין בקנין כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת מלאכה, וכ"כ צשמ"ק סס צסס הרשב"א שמכיון שהתחילו צמלאכתם נתקיים ציניהם שכירות ושעבוד להם צעה"ב, שכסם שהקרקע נקנה צחקה ומטלטלין צמשיכה וכן שכירות קרקע או מטלטלין, כך שכירות פועלים צתחולת מלאכה, עיי"ש.

מפורש צרמצי"ן וצרשב"א שאע"פ שאין שכירות משתלמת אלא לצסוף, עיי צ"מ סה א ואו"ע סי' שז סע"י א ורמ"א צשו"ע סי' עח סע"י א, מ"מ חל שעבוד על צעה"ב ליתן להם שכרן משלם. ועיי צו"ת מהרי"א עניול סי' טו דנהי דאישתעבד צעה"ב לשכירותו של הפועל או הקבלן, ממונו הוא דאישתעבד אבל לא גופו. לפי"ז כסם שמועיל סילוק מנכסי חצירו המשועבדים לו, ה"ה מועילה על זה מחילה, וכמו שכתב הט"ז הכ"ל.

ו. מסתבר יותר טענת הקבלן שהתמחיר הכולל היה צנוי על התמחיר המפורט, ואע"פ שאת צעה"ב זה לא עניין, מ"מ נראית יותר טענת הקבלן, מכל הטעמים שהזכיר.

ז. צמסנה צ"ב עו ב: מכר את האמד לא מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את האמד, וצגמ' סס: היכי דמי אילימא דקרו לאימא בקר פשיטא צימא צצין ליה בקר לא צצין ליה, ואלא דקרו ליה נמי לבקר צימא כולי צצין ליה. וכן צגמ' סס א: אמה ר"ג אמר רבה בר אבהו המוכר בית לחצירו צצירה גדולה אע"פ שמילר לו מלרים החיצונים מלרים הרחוב לו, היכי דמי אילימא דקרי ליה לבית צירה בית צצין ליה צירה לא צצין ליה אלא דלצירה נמי קרי ליה בית כוליה צצין ליה. ופסק הרמב"ם מכירה פכ"ז ה"ז: וכן מקום שאין קורין אלא בית לבית לבדו או שקורין בית לבית וכל צציותיו ולכל שעל גציו, הולכין אחר לשון אכשי המקום.

וכן צגמ' צ"ק חו א: אמר ר"פ היינו כד היינו חצית למאי נפ"מ למקח וממכר, ופרש"י: צציד המוכר לתת לו חיזה שירעה ואפילו התנה עמו חצית דמשמע גדולה טותן לו כד שהיא קטנה. ומקשה צגמ' סס היכי דמי אילימא צאתרא כדא לא קרו חצית וחצית לא קרו כדא הא לא קרו לה. מצואר שאם התנה המוכר חצית, אע"פ שהוא המוחזק אינו יכול ליתן לו כד ולומר שלה נתכיון.

וכן צגמ' צ"מ קד א: האומר לחצירו כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים, הגיעו, שלא מכר לו אלא שמה, והוא מתקרי כרמא, פרדם אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים, הגיעו, שלא מכר לו אלא שמה והוא

דמתקרי פרדסא.

ולפיכך אם כתוב בחזרה העבודה "התקנת צרז", הלך אחר לשון בני אדם, שצרו קרזי צרו ולא התקנת צרו. והיה לעוד פרטים בחזרה שהלדדים מחולקים ביניהם.

אברהם דוב לויז.

ב

א. בנוגע לדין חזרה ומחילה יש לציין את דברי ערוך השלחן חו"מ הלכות שכירות פועלים סי' שלב סעי' טז: ואם דברו בפירוש להפחית או להוסיף, כגון שהוקרה המלאכה ואמרו הפועלים לא נעשה צלי הוספה כך וכך ופייסם הבעה"צ אפילו לא אמר להם הכני מוסיף לכם אלא אמר לכו עשו מלאכתכם לריך להוסיף להם, ולא מיבעיא אם היה עדיין קודם התחלת המלאכה אלא אפילו היה אחר ההתחלה כיון שפועל יכול לחזור בו הוי ההתחלת המלאכה, ולכן במקום שאינו יכול לחזור בו צלי הפסד כפי מה שיתבאר בסעי' שלג אין באמירתם כלום אם בעה"צ ענמו לא אמר אני מוסיף לכם כשאר פועלים או הוספה כך וכך, ואם הוזלה המלאכה ואמר הבעה"צ אין רצוני שתעשו אח"כ תפחתו לי מהמקח כך וכך ופייסוהו בדברים ולא הזכירו הפחת, אם כבר התחילו המלאכה אין בדבריו כלום, דהא אינו יכול לחזור בו, ואף אם לא התחילו עדיין במלאכה אלא שיש להפועלים תרעומת על חזרתו כפי שיתבאר שם, י"א ג"כ דאין בדבריו כלום דכיון שמדינא יש להם תרעומת על חזרתו אף שאמר אין רצוני רק בפחת מ"מ כשפייסוהו אמדינן לדעתיה שחזר למקחו הקודם, אבל אם אין להם תרעומת בחזרתו מדינא, או אפילו כבר התחילו במלאכה רק שהפועלים חזרו בהם מקודם ובטלה שכירותם ואח"כ נמלכו לגמור המלאכה וקודם זאת ההתחלה א"ל כן אינו נותן אלא כמו שאמר אף אם הם לא אמרו בפירוש שמשכימים על הפחת. אמנם אם הסכימו זה לזה בפירוש על פחת או הוספה אין חילוק בין קודם המלאכה בין באמצע המלאכה בין שיכלו לחזור ובין שלא יכלו לחזור, יעשו כדבריהם כיון ששני הלדדים אמרו כן. ועיי' בסעי' רכא [כנ"ל] בדיניס אלו. ועיי' בניי פ"ו דצ"מ]. ולפ"י מחוייב להסכס המחודש ביניהם.

ב. בנוגע לטענת אונאה, היות והוי דבר שאין שומתו ידועה יש לציין לדברי השו"ע סי' רכז סעי' לו: הקבלן יש לו אונאה כיצד כגון שקבל עליו לארוג בגד זה בעשרה זוזים או לתפור חלוק זה בשני זוזים, הרי יש לו אונאה וכל אחד משניהם בין קבלן בין בעל הבגד חוזר לעולם.

וא"כ יש מקום לטעון אונאה, אלא הדוא דבר שקשה לשער מה המחיר הממוצע בשוק והוי כדבר שאין שומתו ידועה ובכה"ג פליגי הפוסקים האם יש בו דין אונאה, והוא בשו"ע סי' רט סעי' א: המקנה לתבירו דבר שאינו מסויים אם היה מינו ידוע אע"פ שאין מדתו ומשקלו ידוע ה"י קנה, ואם אין מינו ידוע לא קנה. כיצד ערימה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך, מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך, שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכך, אע"פ שאין מדת הערימה ידועה ולא מנין הקנקנים ולא משקל התאנים ידוע, ה"י ממכרו קיים אע"פ שנמלא חסר או יתר על האומדן שהיה בדעתם, ויש להם אונאה לפי שער בשוק. וכתב השו"ע סי' א: ויש להם אונאה - ואפילו היה אותו דבר אין שער שלו ידוע, ודלא כב"י, וכ"כ

הצ"ח, עיי' בתשובות ר"ס כהן ס"ב ס"י סב.
 וכיון שכהיום קשה לשער הדברים, ודעת הצי"ד דאין אונאה, אף שדעת הש"ך וכן הנתה"מ דיש אונאה, נראה לפשר ביניהם.

מרדכי אייכלר.

2

נראה דיש לדון תחילה על מסמך הכמויות שנתלקו בזה המזמין והקבלן בכמה פרטים אם זה נכלל בסכום ההתחייבות או לא. הנה כפי שטוען המזמין בצי"ד שהוא לא ראה כלל את מסמך הכמויות אחרי שהקבלן רשם לבד כל דבר את מחירו, אלא הקבלן אמר לו צע"פ את המחיר הסופי, וכיון שהמזמין לא חתם על מסמך הכמויות ולא ראה את תוכנו א"ל לחייבו על חיובים המופיעים במסמך הכמויות שהקבלן לא החשיבו בסכום הכולל והסופי, כיון דהיה על הקבלן להודיע למזמין שיגנס כמה דברים שאינו יודע לפי שעה את עלותם ולא חישב את מחירם, ולאחר שיעשה זאת ידע את המחיר הסופי, ומכיון שהקבלן ראה את העבודה המועלת עליו לעשות ולא היו כאן הוצאות שלא ידע עליהן מראש, אין הוא יכול לתבוע כעת מהמזמין שיגלם לו על כך, חוץ מקניית האבזורים הסניטאריים וכיו"ב שמהג העולם שהמזמין הוא שקונה אותם ולא הקבלן המבצע, ועל כך הסכים המזמין לשלם לו.

ובנוגע לתנאי שעשה המזמין עם הקבלן שכל ויכוח שיהיה ביניהם בחוזה יהיה הוא המחליט, ולכאורה זה כותר מה שכתבו בחוזה שניהם חתומים עליו שכל ויכוח יתברר בזב"ל, הנה באמצע העבודה מכיון שהיה ביניהם כמה וכמה ויכוחים החליט המזמין להפסיק את העבודה, ואמר להקבלן שיפסיק לעבוד אללו והוא יגלם לו על כל מה שעבד עד עכשיו, ויש לדון אם היה מותר למזמין לפטר את העובד, כי יש לדומר שמתר היה לו לפטרו מכיון שהיו ביניהם כמה וכמה ויכוחים, ודוגמת משי"כ הצי"ד צסי"י יב לגבי שכירות שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, וכמו כן א"ל לעבד עם פועל כשיש ויכוחים על כל לעד ושעל, ואף אם נאמר שאין זה טענה מספקת, הרי שבפועל המזמין פיטר את העובד, והיתה הפסקת עבודה של שלושה שבועות ולא תבע אותו לצי"ד על מה שפיטרו מהעבודה, אלא הסכים הפועל עם פיטוריו כמובן בליט ברירה, ואף אם זה לא היה בהסכמת הפועל הרי כתב צו"ת מהרי"א"י עמ"ל ס"י טו ד"ה אמנם שאין העובד יכול לחייב את המעביד שיעסיק אותו, יעו"י"ש, ומכיון שהמעביד לא ראה אותו ה"י פיטורין, ובשבא להתפיים ולחזור לעבודה ועשה המזמין עמו תנאי, ה"י כמו עבודה חדשה שהמזמין עושה תנאים עם הפועל שיכול להתנות מה שרוצה, והחובה הראשון שחתמו שגל בהפסקת העבודה, ואין שום תביעה של אונם ממין שהרי היה מקבל את כל התשלום על העבודה שעשה עד כה, ורק משום שר"ה מאד את המשך העבודה שלא לקבל את שמו וכיו"ב הסכים לתנאי, ואפיר הוי הסכמה, והמשך העבודה היה על תנאי זה, ומה לו כעת לתבוע יותר ממה שהמעביד הסכים לתת לו.

ויש לברר על כמה פרטים הסכים המעביד לשלם לו שע"י אינו יכול לחזור לו.

(ואם אינו זודק בדברי דלעיל, יש לדון על התנאי שעשה הקבלן דהוה מחילה בדשג"ל וכן בדבר שאינו קל"צ).

נפתלי צבי מרמורשטיין.